

DE MESAVONTURE VAN EEN FRANSCH HEERTJE ZONDER PANTALON AAN HET STRAND TE ZANDVOORT

A) *Beschrijving*

(Deze beschrijving is gemaakt door Suzanne Richard, in samenwerking met Andrée Michaud. Alle specifieke informatie over identificatie, vervaardiging en distributie van deze film, evenals de gegevens uit kranten uit die tijd, zijn ons verschaft door de heer G.N. Donaldson uit Rotterdam, die wij hiervoor hartelijk willen bedanken.)

Land van produktie: Nederland

Produktiejaar: 1905¹

Hoofdtitel: DE MESAVONTURE VAN EEN FRANSCH
HEERTJE ZONDER PANTALON AAN HET
STRAND TE ZANDVOORT

Varianten:²

- EEN HEERTJE ZONDER PANTALON TE
ZANDVOORT
- DE MESAVONTUREN VAN 'T FRANSCH
HEERTJE TE ZANDVOORT
- DE AVONTUREN VAN EEN HEERTJE
ZONDER PANTALON IN ZANDVOORT
- MESAVENTURES VAN EEN FRANS HEERTJE
ZONDER PANTALON TE ZANDVOORT
- 'T FRANSCH HEERTJE TE ZANDVOORT
- HET FRANSCH HEERTJE ZONDER P...
PANTALON UIT ZANDVOORT
- ONGEVAL VAN EEN FRANSCH HEERTJE
ZONDER PANTALON UIT ZANDVOORT
- LES AVENTURES D'UN FRANÇAIS SUR LA
PLAGE DE ZANDVOORT
- UNE SCÈNE TRAGÉDIQUE (SIC) D'UN SIEUR
FRANÇAIS SANS... PANTALON SUR LA PLAGE
DE ZANDVOORT

Productie:	Alberts Frères ³
Distributie:	Alberts Frères ⁴
Regie:	Albert Mullens
Auteurs:	Albert en Willy Mullens
Camera:	Albert Mullens
Opgenomen op:	1905/07/22
Première:	1905/07/27 ⁵
Filmlocaties:	
plek:	De badplaats Zandvoort (Nederland)
soort:	Buitenopnamen
Aantal shots:	12 ⁶
Lengte(s) (archief):	
bezichtigde kopie:	? (Nederlands Filmmuseum) ⁷
origineel:	150 meter ⁸
Rolverdeling:	Willy Mullens: het Fransche heertje ⁹
Genre:	– Komedie – Achtervolging

Samenvatting

Een heertje dat op het strand in zijn stoel een krant zit te lezen valt in slaap. Wanneer hij wakker wordt staat zijn stoel in het water. Om niet nat te worden trekt hij zijn broek en schoenen uit. Dit leidt tot een schandaal en hij wordt door een menigte achtervolgd. Het heertje weet een badkoetsje in te vluchten en trekt daar vrouwenkleren aan, maar dan wordt hij ontdekt. Hij wordt vervolgens meegenomen en vertoond in de straten.

Bijzonderheden

- De acteur richt zich tot de toeschouwer (blik naar de camera: shots 10 en 11);
- Toevallige blikken naar de camera (begin van shots 2, 3 en 7);
- Gebruik van de diepte van het speelveld: personages begeven zich naar de camera tot in een medium shot (shots 8, 9, 10 en 11);
- Veel figuranten (shots 4, 5, 6, 7, 8 en 9);
- Toekijkers in het cameraveld (shots 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10 en 11);
- Camera boven ooghoogte (shots 8 en 9);
- Horizontale pan in een natuurlijke omgeving (shot 1);
- Horizontale volgpan in een natuurlijke omgeving (shots 2, 5 en 6);
- Bijgestelde kadrering (shots 2 en 7);
- Schokken van de camera (met name shot 7, zie verder onder ‘Opmerkingen’ in de shotlijst);

- Ellips door jumpcut (zonder wijziging van kadrering) tussen de shots (1 en 2, 2 en 3, 8 en 9);
- Tegenopnamen (shots 5, 6 en 7);
- Continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes (shots 3, 4, 5, 6 en 7).

Schaal van de shots

De film is volledig opgenomen in wijde en nauwe long shots.

Toelichting op de gegevens

1. In verscheidene Nederlandse publikaties heeft men deze film ten onrechte tot de eerste Nederlandse 'speelfilm' bestempeld. Als productiejaar wordt zowel 1900, 1902 als 1903 genoemd. Een artikel over Albert en Willy Mullens in *Skrien* 28 (januari 1972) toont aan dat deze film opgenomen en voor de eerste keer vertoond is in juli 1905.
2. De eerste titel staat op de film zelf. De tweede wordt genoemd in *Skrien* 146 (februari/maart 1986). De andere titels zijn enkele van de varianten die in advertenties in Nederlandse kranten uit die tijd voorkomen. De laatste drie heeft de firma 'Alberts Frères' gebruikt voor een tournee door België in de lente en de herfst van 1906.
3. Albert en Willy Mullens, beroepsmatig bekend onder de firmanaam ALBERTS FRÈRES, waren de eigenaren van een reisbioscoop.
4. Tijdens hun tochten door Nederland en België in 1905 en 1906 hebben de gebroeders Mullens deze film vaak vertoond. Er zouden tegen maart 1906 niet minder dan 320 kopieën van zijn verkocht tegen een prijs van 760 gulden per stuk. Volgens de producenten zou de film in Parijs zijn vertoond (in de Jardin de Paris) in de eerste week van augustus 1905. Tot nu toe is hiervoor in Frankrijk nog geen enkel bewijs gevonden.
5. De première vond plaats in het Olympia Circus te Zandvoort op 27 juli 1905.
6. Afgaand op de omschrijvingen van de acht scènes die voorkomen in kranteadvertenties die de première aankondigen (zie verder Opmerkingen Shotlijst) is het waarschijnlijk dat met name op het einde van de film enkele shots ontbreken.
7. De lengte van de kopie die wij op video hebben gezien is ons onbekend.
8. De globale lengte van de originele kopie.
9. Alle andere personen die in de film voorkomen zijn waarschijnlijk amateurs die die zaterdagmiddag op het strand van Zandvoort aanwezig waren: vakantiegangers, badgasten, café- en hotelpersoneel.

B) Shotlijst

Deze analyse is voor het Project d'analyses filmographiques (Université Laval, Québec, Canada) gemaakt door Suzanne Richard aan de hand van een videokopie die door het Nederlands Filmmuseum in bewaring is gegeven aan de Cinémathèque Québécoise te Montréal.

Titel op de film:

EEN HEERTJE ZONDER PANTALON TE ZANDVOORT

(Deze titel is in hoofdletters geschreven, op een zwarte achtergrond, in een kader met bloemmotieven).

Shot 1

Buitenopnamen, long shot: het openbare strand van Zandvoort met hier en daar grote rieten stoelen. In een mast wappert de Nederlandse vlag. Op de achtergrond een rij huizen.

Er zijn veel badgasten. Enkele mannen vissen met schepnetten, anderen graven in het zand. Vanaf het begin van het shot maakt de camera een langzame *pan* van 45° naar links totdat een stoel bij het water midden in beeld staat. Men ziet alleen nog maar deze stoel op het strand. Een heertje zit comfortabel in deze stoel een krant te lezen.

- Toekijkers in het cameraveld;
- Horizontale pan (rechts-links) in een natuurlijke omgeving;
- Ellips door jumpcut (zonder wijziging van kadering) tussen shots 1 en 2.

Opmerking

De pan dient als plaatsaanduiding en als inleiding tot de handeling. Hij leidt ons van een long shot – de camera toont ons een strand met diverse activiteiten – naar een nauw long shot – de camera isoleert een personage dat, zo blijkt uit het vervolg, de hoofdrolspeler zal blijken te zijn.

Shot 2

Buitenopnamen, nauw long shot: een rieten stoel in het water. Zelfde kadering als aan het einde van het vorige shot.

Het water is gestegen. De golven klotsen tegen de stoel en spoelen over de voeten van het ingeslapen heertje; de krant glijdt uit zijn handen en valt in het water. Hij wordt met een schok wakker en kijkt om zich heen. Opgewonden trekt hij zijn broek uit en stapt na enige aarzeling in het water. Eerst loopt hij onhandig naar links. De camera volgt met een *bijgestelde kadering*. Hij laat zijn kleren in het water vallen, raapt ze op, en loopt vervolgens naar rechts het strand op, door de camera gevolgd met een *pan*. Zijn verschijning veroorzaakt verbazing en verontwaar-

diging. Men bekijkt hem, men spreekt 'en catamini', sommigen naderen dreigend.

- Toevallige blik in de richting van de camera;
- toekijkers in het cameraveld;
- horizontale volgpan (links-rechts) in een natuurlijke omgeving;
- bijgestelde kadrering (lichte pan naar links);
- schokken van de camera;
- ellips door jumpcut (zonder wijziging van kadrering) tussen shots 2 en 3.

Opmerkingen

- In het begin van het shot kijkt de acteur het beeld uit, naar links, alsof hij niet weet dat de opname al is begonnen. Zodra hij dit beseft, neemt hij een slapende houding in.
- Wanneer het heertje zijn broek uittrekt, verschijnt een agent (die pas in een latere scène optreedt) in het cameraveld. Heel even is een deel van zijn lichaam te zien dat wordt afgesneden door het beeldkader rechts. Dit lijkt toevallig te zijn. Daarentegen dringt één van de toekijkers zich op in het cameraveld gedurende de hele sequentie in het water.

Shot 3

Buitenopnamen, nauw long shot: het strand. Zelfde omgeving en kadreering als aan het eind van het vorige shot.

Een menigte verzamelt zich rondom het heertje zonder pantalon dat wil ontsnappen. Een agent probeert hem te grijpen, maar hij vlucht rennend naar de achtergrond en verdwijnt uit het cameraveld.

- Toevallige blik in de richting van de camera (begin van het shot);
- toekijkers in het cameraveld;
- continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes.

Shot 4

Buitenopnamen, wijd long shot: verder op het strand, bij een trap die naar de stad leidt.

Achtervolgd door een menigte – mannen, vrouwen, kinderen en de agent uit shot 3 – rent het heertje met zijn doordrenkte kleren rechts naar de achtergrond en gaat de trap op.

- Veel figuranten;
- toekijkers in het cameraveld;
- continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes.

Opmerkingen

- In dit shot is de camera stabiel.
- Verscheidene toekijkers blijven in beeld en kijken naar de camera terwijl de achtervolgers de trap opgaan. Onder hen is de toekijker uit

shot 2 te herkennen, die zich achteloos, met zijn handen in zijn zakken, in het cameraveld opdringt tot het einde van het shot.

– Het shot eindigt terwijl de meeste achtervolgers al op de trap zijn.

Shot 5

Buitenopnamen, long shot: op een uitzichtspunt, tussen twee trappen die van het strand naar de stad leiden.

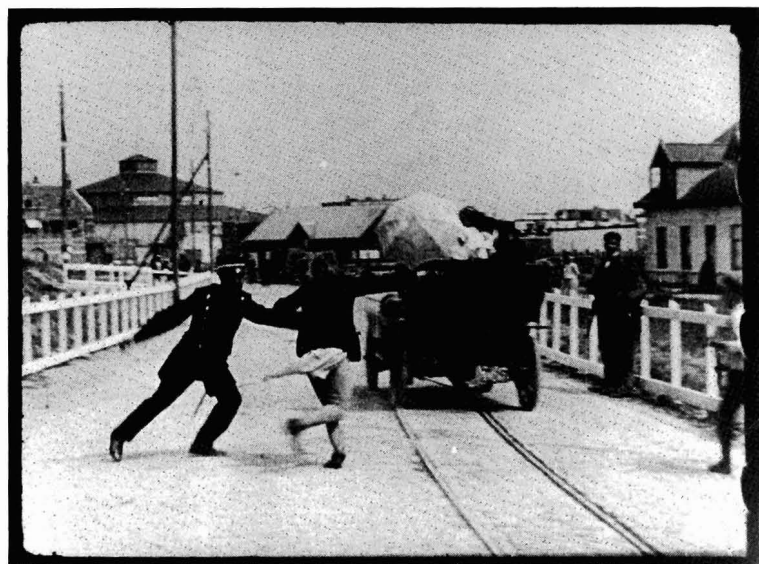
Het heertje verschijnt bovenaan de eerste trap en rent schuin naar links. De camera volgt hem met een *pan* van 90° en staat stil bij een tweede trap die hij oprent. De achtervolgers volgen hetzelfde traject.

- Veel figuranten;
- horizontale volgpan (rechts-links) in een natuurlijke omgeving;
- schokken van de camera;
- tegenopname: voor de pan toont de camera de tegenopname van het einde van het vorige shot;
- continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes.

Shot 6

Buitenopnamen, long shot: bovenaan de trappen, een veld, een straat.

Het heertje verschijnt bovenaan de trap. Hij rent naar rechts. De camera volgt hem met een *pan* van ongeveer 45° en staat stil bij een straat die

naar links loopt. Een auto komt het cameraveld binnen via de rechterkant van het kader. Het heertje springt achterop. Zijn achtervolgers volgen de auto die zich naar de achtergrond verwijdert.

- Veel figuranten:
- horizontale volgpán (links-rechts) in een natuurlijke omgeving;
- tegenopname: voor de pan toont de camera de tegenopname van het einde van het vorige shot;
- continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes.

Shot 7

Buitenopnamen, long shot: in een straat.

De wagen van het vorige shot bevindt zich al in de straat, links op de achtergrond. Een man en een agent staan midden op de weg en gebaren de automobilist te stoppen. Ze onderhouden zich met de inzittenden. Het heertje komt achter de auto vandaan en rent naar de voorgrond. – *Bijgestelde kadrering* naar rechts – Hij verlaat het cameraveld aan de rechterkant, op de hielen gezeten door zijn achtervolgers. – *Bijgestelde kadrering* naar de auto links. *Jumpcut*. – De auto gaat weer rijden en verlaat het cameraveld aan de rechterkant. De inzittenden lachen en kijken naar de camera. Het shot eindigt met nieuwsgierige toekijkers die geleidelijk het cameraveld verlaten.

- Toevallige blikken in de richting van de camera (begin van het shot);
- veel figuranten;
- toekijkers in het cameraveld;
- bijgestelde kadreringen: lichte pans naar de hoofdfiguur rechts en naar de auto links;
- schokken van de camera;
- tegenopname: de camera is verder op de weg geplaatst om in een tegenopname – in relatie tot het vorige shot – de auto te tonen;
- continuïteit van de handeling tussen twee aangrenzende ruimtes: met enkele discontinuë elementen – zie verder ‘Relaties tussen de shots’ bij ‘Algemene Opmerkingen’.

Opmerkingen

- Dit shot bevat meerdere jumpcuts;
- De camera is bijzonder instabiel. Hij schokt voortdurend. Ondanks de bijgestelde kadreringen, speelt de handeling die op het heertje zonder pantalon betrekking heeft, zich voor een groot deel buiten beeld af. De camera lijkt te twijfelen tussen het kadreren van de auto met inzittenden en het gedrag van de hoofdpersoon. Hierdoor is de handeling moeilijk te begrijpen en raken we de hoofdlijn van het verhaal – de achtervolging – kwijt.

Shot 8

Buitenopnamen, totaalshot: een veld. Links een badkoetsje; boven de deur hangt een markies. De Nederlandse vlag wappert in een mast.

Het heertje komt vanuit de achtergrond aangerend en gaat het badkoetsje in. Twee vrouwen rennen naar buiten en verlaten het cameraveld via de hoek linksonder. – *Jumpcut* –. Mensen verdringen zich voor de ingang van het badkoetsje en proberen naar binnen te gaan. De agent klopt op de deur en lijkt het heertje te bevelen de deur te openen. De markies zakt naar beneden, men probeert hem weer omhoog te doen.

- Gebruik van de diepte van het speelvlak: de personages begeven zich naar de camera tot in een medium shot;
- veel figuranten;
- toekijkers in het cameraveld;
- ellips door jumpcut (zonder wijziging van kadrering) tussen shots 8 en 9;
- camera boven ooghoogte: personages verlaten het beeld via het onderste kader.

Opmerking

In dit shot is de film gebroken geweest en ontbreken beeldjes: men ziet de mensen niet bij het badkoetsje aankomen. Na de breuk verschijnen ze en verdringen elkaar voor de deur waarop de politieagent klopt.

Shot 9

Buitenopnamen, long shot: een veld, een badkoetsje. Zelfde omgeving en kadering als in het vorige shot.

Verscheidene personen zijn verdwenen. De markies is weer omhoog, de menigte is weer rustig. De achtervolgers staan in een rij voor het badkoetsje. Eindelijk gaat de deur open en de agent gaat naar binnen. – *Jumpcut* – Het heertje is naar buiten gekomen. Hij houdt een paraplu vast, en gaat gekleed in een slaapmuts en damesondergoed. De agent begeleidt hem met de hulp van een andere man naar de voorgrond. De menigte volgt. Het heertje is omgeven en wordt voortgeduwd door mensen, die geleidelijk uit het cameraveld verdwijnen via de onderkant van het beeld.

- Gebruik van de diepte van het speelvlak: de personages begeven zich naar de camera tot in een medium shot;
- veel figuranten;
- camera boven ooghoogte: de personages verlaten het beeld via het onderste kader.

Opmerking

In dit shot is de film gebroken geweest en ontbreken beeldjes: men ziet het heertje niet het badkoetsje verlaten. Na de breuk bevindt hij zich al tussen de mensen.

Shot 10

Buitenopnamen, long shot: een straat. Op de achtergrond gevels van huizen, een caféterras.

In de straat loopt een menigte, begeleid door een muziekkapel, in een diagonaal links van de achtergrond rechts naar de voorgrond. Het heertje loopt met zijn paraplu tussen hen in en kijkt naar de camera voordat hij het beeld verlaat via de hoek rechtsonder.

- De acteur richt zich tot de toeschouwer: blik naar de camera;
- gebruik van de diepte van het speelveld: de personages begeven zich naar de camera tot in een close-up;
- toekijkers in het cameraveld.

Shot 11

Buitenopnamen, long shot: in het midden van een straat, een optocht.

De optocht gaat van de achtergrond naar het midden van het beeld en komt op de camera toe. In het midden van de optocht is het heertje zichtbaar dat wordt gedragen door twee jonge mannen. Ze zetten hem op de voorgrond neer.

- De acteur richt zich tot de toeschouwer: het heertje zonder pantalon en de mensen in de optocht glimlachen en kijken naar de camera;

- gebruik van de diepte van het speelveld: de personages begeven zich naar de camera tot in een close-up;
- toekijkers in het cameraveld.

Shot 12

Buitenopnamen, long shot: in het midden van de straat, de optocht.

De optocht komt op de camera toe. Men ziet alleen maar muzikanten. Het is feest, mensen lopen gearmd en kijken naar de camera. Een vrouw wuift naar de camera.

Opmerking

Het heertje lijkt niet aanwezig in dit shot maar misschien bevindt hij zich verderop in de menigte.

Eindtekst: EINDE

- Zelfde lettertype en zelfde kader als in de begintitel.

c) Algemene opmerkingen

Bestudeerde kopie: video Pal: Nederlands Filmmuseum Amsterdam.

- Volgens gegevens van het Filmmuseum is deze film in fragmenten teruggevonden en beeldje voor beeldje opnieuw gekopieerd. De titel en het laatste woord zouden zijn toegevoegd door het Filmmuseum.
- Verscheidene beeldjes en zelfs hele shots kunnen op het einde van de film ontbreken.
- Wij hebben de kopie waarvan de door ons bestudeerde videoband is gemaakt niet kunnen onderzoeken.
- Naar alle waarschijnlijkheid bevatte de originele kopie tussentitels.

Filmstructuur: achternvolgingsfilm, opgezet als de meeste achternvolgingsfilms die tot 1905 werden geproduceerd.

- De hoofdpersoon veroorzaakt onvrijwillig een conflictsituatie. In shot 3 begint de achternvolging. Verplaatsingen geschieden horizontaal en diagonaal waarbij de diepte van het veld wordt gebruikt. De held wordt op het einde van de film gegrepen. De achternvolging is echter zeer kort vergeleken met de meeste andere achternvolgingen uit 1905.
- De film begint op een weinig gebruikelijke wijze voor een speelfilm uit 1905. De cameraman situeert allereerst de handeling door een long shot van het strand, leidt ons dan via een camerabeweging naar de

hoofdpersoon en toont hem vervolgens geïsoleerd in een nauw long shot – zie opmerking bij shot 1. Hoewel het laatste shot enkele kenmerken bevat van het ‘eindshot’ van films uit het begin van de eeuw, is het eerder verwant aan nieuwsbeelden die door cameramensen op locatie werden gemaakt.

Manipulatie van het profilmische dispositief

Het spel van de hoofdrolspeler – het heertje zonder pantalon – is koddig, maar wordt met overtuiging volgehouden. De toevallige blikken naar de camera zitten telkens aan het begin van een shot. Zijn spel steekt duidelijk af bij het aarzelende spel van de agent en de man, die hem achtervolgen. De figuranten vermengen zich vaak met de talrijke toeschouwers. De mise-en-scène is net zo geïmproviseerd als in films uit het begin van de eeuw.

Gebruik van de filmapparatuur

- Doordat de camera in shots 8 en 9 boven ooghoogte is geplaatst ontstaan er opnamen die doen denken aan de non-fictie films uit die tijd.
- Opvallend is de zeer grote mobiliteit van de camera. De cameraman probeert, zichtbaar met moeite, bewegende onderwerpen voortdurend te kadreren – zie de opmerkingen in shot 7 betreffende de bijgestelde kadreringen. Het schokken van de camera, dat gedurende de hele film voorkomt, is duidelijk heviger in die scènes waarin de mise-en-scène geïmproviseerd lijkt. De volgpans dekken vaak een grote hoek en volgen de handeling doeltreffend (die de beschrijving van shots 2, 5 en 6).
- De beeldscherpte is – en blijft gedurende de hele film – ingesteld op het tweede plan en de achtergrond. De personages die in shot 9, 10 en 11 het beeld verlaten zijn erg onscherp.

Relaties tussen de shots

- Ondanks een over het algemeen nog vrij primitieve techniek onthullen de relaties tussen de eerste shots een bijzonder uitgewerkte opvatting over het gebruik van de ruimte.
- Van shot 1 tot en met 7 is het traject dat de hoofdpersoon voor het oog van de camera door de aangrenzende ruimtes aflegt makkelijk te volgen. Deze kennis van de ruimte wordt mogelijk gemaakt door het gebruik van tegenopnamen en van pans die dienen als overgang van de ene plek naar de andere binnen een shot, of van het ene shot naar het andere. Ondanks de verminkingen in shots 8 en 9 lijkt vooralsnog de veronderstelling juist dat de montage in dit eerste deel van de film (dat wil zeggen in de door ons geziene kopie) het originele scenario volgt.

– Volgens een advertentie waarin de eerste vertoning werd aangekondigd, bestond de film uit acht scènes; de titels van de eerste zes komen overeen met de eerste negen shots van onze decoupage:

Scènes: 1 'Panorama van het strand' (shot 1)

2 'Ontwaken van het Fransche heertje' (shot 2)

3 'Process-verbaal Zandvoortsche Politie' (shot 3)

4 'Vlucht van strand naar Germania café' (shots 4 en 5)

5 'Vlucht per automobiel' (shots 6 en 7)

6 'Vergissing van badkoetsjes/Arrestatie' (shots 8 en 9).

– Vanaf het tiende shot ontglipt ons het begrip van de ruimte en zelfs van de handeling. We kunnen niet meer spreken van verbindingen tussen de shots. Deze shots, die tussen fictie en non-fictie inliggen, hebben misschien oorspronkelijk een andere volgorde gehad en zijn niet compleet. Als men onze beschrijving vergelijkt met de laatste scènes uit de advertentie dan is het zeer waarschijnlijk dat de door ons geziene kopie onvolledig is.

Scènes: 7 'Panorama optocht orkest/Driehuizen hotel' (shots 10, 11? en 12?)

8 'Opbrenging Kerkstraat/Politiebureau'.¹

Vertaling: Michel Hommel

1. Deze informatie is afkomstig van G.N. Donaldson te Rotterdam.